

Aan de minister voor Rechtsbescherming
De heer drs. S. Dekker
Ministerie van Justitie en Veiligheid
Postbus 20301
2500 EH Den Haag

Den Dolder, 3 April 2019.

Hooggeachte heer Dekker.

Naar aanleiding van de op 29 maart 2019 verschenen rapporten van de Inspecties van Justitie en Veiligheid (IJ&V) en Gezondheidszorg en Jeugd (IG&J), alsmede het rapport van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OVV) naar aanleiding van de moord op Anne Faber door Michael P (MP), vragen wij, het bestuur van de Belangenvereniging Den Dolder, uw aandacht voor het volgende.

Reeds vóór deze moord, eind september 2017 bereikten ons klachten van dorpsbewoners over incidenten met cliënten van “Het Altrechtterrein”. Dit is het terrein waarop Fivoor¹ gevestigd is. Fivoor (officieel: FPA Utrecht) is een instelling in het bos dat direct aansluit en het dorp Den Dolder. Dit is een groot bos, dat doorloopt tot Soest en Amersfoort in het Oosten, Hilversum in het Noorden, en Zeist en Soesterberg in het zuiden.

Met de moord op Anne Faber in “ons bos” is bij een groot deel van de bewoners het vertrouwen in de veiligheid in ons dorp en wijde omgeving, tot een dieptepunt gezakt. De Burgemeester van Zeist, dhr. Koos Janssen, heeft zijn uiterste best gedaan om dit vertrouwen weer op te krikken, onder andere door het gedurende zeker een half jaar inhuren van extra bewaking. En het is uitsluitend aan hem te danken dat het verpletterende OVV-rapport thans ter tafel ligt.

Naar aanleiding van de moord heeft IJ&V 24 november 2017 aan Fivoor bericht dat zij een verbeterplan diende op te stellen gericht op drie punten: Personeelsbezetting, verslavingsproblematiek en onveiligheidsgevoelens. Dit heeft Fivoor gedaan. In de tussentijd zijn de zwaarste delinquenten vanuit Fivoor overgeplaatst naar een andere instelling en wordt deze categorie delinquenten tijdelijk niet meer bij Fivoor geplaatst.

Op 29 maart 2019 verschenen de rapporten van IJ&V en IG&J, alsmede het rapport van de OVV over de detentie van MP en de lessen die daaruit getrokken kunnen worden.

¹ In dit schrijven wordt voor de instelling in kwestie, die in het bos bij Den Dolder gelegen is, de term Fivoor gebruikt. Dit is hoe de instelling in Den Dolder genoemd wordt. De officiële naam is FPA Utrecht (Forensisch Psychiatrische Afdeling Utrecht) Toen de moord plaatsvond heette de instelling FPA Roosenburg. De instelling stond toen in het dorp bekend als Aventurijn. Iedereen dacht dat Aventurijn een onderdeel was van Altrecht. Na de moord op Anne Faber leek de juridische relatie tussen Aventurijn en Altrecht ingewikkelder. In Januari 2018 vond een juridische fusie plaats tussen Altrecht, Parnassia en Kijvelanden, waarna de instelling onderdeel is van Fivoor. Fivoor staat op de vlaggen bij de ingang van de instelling.

Deze rapporten schetsen een uiterst somber beeld met betrekking tot de balans zorg/veiligheid binnen Fivoor, de informatie uitwisseling en communicatie tussen de verschillende ketenpartners, en het naleven van interne en externe procedures.

Op dezelfde datum verscheen de derde voortgangsrapportage van de IJ&V met betrekking tot het verbeterplan van Fivoor, betreffende de personeelsbezetting, verslavingsproblematiek en werken aan gevoelens rond veiligheid. Tot onze verbijstering zijn de doorgevoerde verbeteringen bij Fivoor door IJ&V voldoende bevonden en wordt het verscherpte toezicht opgeheven.

In het licht van beide andere rapporten slaat dit ons met stomheid.

Over de personeelsbezetting kunnen wij niet oordelen. Wij signaleren wel dat er nog veel vacatures voor Den Dolder staan op de site van Fivoor, waaronder een vacature voor zomerkrachten waarbij derde of vierdejaars studenten HBO-V, SPH, MWD, Social Work, Psychologie, of Pedagogiek worden gevraagd. Licht opgeleiden voor de doelgroep, dunk ons. Maar uit de beide rapporten over Michael P, alsmede uit signalen die ons bereiken en uit eigen waarneming, maken wij op dat het met de (gevoelens van) veiligheid en problemen rond drugsgebruik nog niet voldoende gesteld is.

In de derde voorgangsrapportage van IJ&V, over het verbeterplan, is de voldoende beoordeling van het versterken van de gevoelens niet overtuigend onderbouwd. De voldoende vloeit volgens de inspectie voort uit het verbeteren van de personeelsbezetting en de maatregelen met betrekking tot de verslaafdenproblematiek, alsmede uit de inzet van buurtcoaches. Tegelijk wordt echter ook gesignaleerd dat klachten, incidenten en gevoelens van onveiligheid de driehoek nog steeds bereiken².

Dat de inzet van buurtcoaches voldoende verbetering is, is strijdig met de conclusie in de brief van IJ&V van 24 november 2017 waarin staat dat men, ondanks de buurtcoaches, de wegbezuinigde beveiligers, mist³.

Graag zetten wij hieronder nader uiteen waarom het in het dorp met (gevoelens van) veiligheid nog verre van voldoende gesteld is.

Daartoe zullen wij eerst een korte historische schets geven van de relatie tussen de zorginstelling en de bewoners van het dorp.

Vervolgens zullen wij inzoomen op de gevoelens van onveiligheid

Tenslotte zullen wij U om een aantal maatregelen verzoeken.

Korte historische schets.

Sinds het begin van de 20^e eeuw zit in het bos ten Noord Oosten van het dorp Den Dolder een psychiatrische inrichting, de Willem Arntz hoeve. Hier werden, conform het gebruik begin 20^e eeuw geestelijk gehandicapten en psychiatrische patiënten opgenomen. Veel bewoners van het dorp werkten in de instelling, het dorp leefde in zekere harmonie met de patiënten. Van enige “gekke” keek men niet op.

In de jaren '60 werd de zorg voor geestelijk gehandicapten losgekoppeld van de zorg voor psychiatrisch patiënten. Na de nodige fusies wordt de zorg voor geestelijk gehandicapten nu verleend door Reinaerde, die een deel van het oude Willem Arntz (WA)-terrein beslaat. De zorg

² Inspectie Justitie en Veiligheid, Terugkoppeling derde voortgangsrapportage Fivoor, 27 maart 2019, Kenmerk: 2548166, pagina 4.

³ Brief Inspectie Justitie en veiligheid aan Aventurijn-FPA Roosenburg dd. 24 november 2017 kenmerk 2158965, pagina 3, 4^e linea.

voor psychiatrische patiënten kwam, op het andere deel het terrein, in handen van wat nu Altrecht heet.

Begin 21e eeuw is Altrecht, zonder overleg met de Burgemeester of het dorp, zijn zorg voor “gewone” psychiatrisch patiënten op het WA-terrein gaan afbouwen. Daarvoor in de plaats kwam zwaardere problematiek in de vorm van de verslavingszorg (Centrum Maliebaan kreeg er een locatie) en forensische zorg. Daarmee begon “de grote overlast”. Gelukkig was er nog wel bewaking, in de vorm van beveiligers die ook meeliepen tot aan het station/dorp en camerabewaking, die op het terrein werd uitgekeken. Dit neemt niet weg dat de overlast in de vorm van drank- en drugsgebruik, en het gedrag dat daarmee samenhangt, groot was.

Na enige jaren verdween Centrum Maliebaan weer. Altrecht begon versneld af te bouwen. Zonder dat het dorp het doorhad bleef alleen de forensische zorg over. Als klap op de vuurpijl werd ook de beveiliging wegbezuinigd. Dit alles zonder overleg met het dorp of de burgemeester. Camera’s stonden uit of werden in Utrecht uitgelezen.

Dit leidde in het najaar van 2016 en het voorjaar van 2017 tot een serie autobranden, die in het dorp veel onrust veroorzaakten. De dader is nooit gepakt maar de branden hielden op toen een aantal mensen uit Fivoor zijn overgeplaatst. De onrust ten gevolge van de autobranden waren voor Fivoor aanleiding voor het aanstellen van 3 buurtcoaches. Deze zijn overigens pas in het kader van het verbeterplan na de dood van Anne Faber, vast in de formatie opgenomen.

Om een lang verhaal kort te maken: Het dorp heeft, na de enorme overlast uit de periode van Centrum Maliebaan, de autobranden en de dood van Anne Faber, zijn buik vol “van de instelling op het WA-terrein”.

Een triest gevolg daarvan is dat de beperktere overlast die voortvloeit uit de zorg voor geestelijk gehandicapten, moeilijker wordt gerelativeerd. Het lontje is bij veel dorpsbewoners opgebrand.

Huidige gevoelens van onveiligheid.

Ten eerste zijn er nog steeds gevoelens van onveiligheid ten gevolge van incidenten.

Najaar 2018 vond nog een belangrijk incident plaats in het wijkje Duivenhorst. Er loopt een voetpad door Duivenhorst, langs een kinderspeelplaatsje, richting Fivoor. Een aantal cliënten zaten daar te chillen met alcohol (en drugs) . Toen zij daar door een ouder op werden aangesproken, trok één van hen een mes. De, door een andere buurtbewoner gealarmeerde, buurtcoach was snel ter plaatse en wist verdere escalatie te voorkomen. Maar het dorp blijft met een gevoel van onveiligheid zitten. Om te beginnen zijn cliënten blijkbaar niet bang voor de gevolgen van “met een kegel” of anderszins onder invloed, thuiskomen.

Sindsdien loopt er in het dorp een discussie over de vraag of het pad door de Duivenhorst moet worden afgesloten. Dit is de verkeerde discussie. De voorzitter van de Belangen Vereniging Den Dolder (Rob Zee) heeft in de zogenaamde klankbordgroep aan Fivoor gevraagd of het niet mogelijk was om (bepaalde) cliënten op één of andere manier te verbieden dit pad te gebruiken. Het antwoord luidde dat dit niet mogelijk was, omdat het de openbare weg betreft⁴. Dit is in onze ogen een reactie die getuigt van een te geringe focus op veiligheid en te weinig durf om de grenzen van het juridisch toelaatbare op te zoeken, ten behoeve van de veiligheid.

Naast bovenstaand incident zijn er bedreigingen geweest voor de deur van de Albert Heijn, en andere grotere en kleinere incidenten.

Eén bedreiging voor Albert Heijn vond plaats na sluitingstijd, dus op een moment dat de cliënten binnen horen te zijn. Deze bedreiging is bij de politie bekend.

⁴ Klankbordgroep Fivoor. Notulen vierde vergadering 5 februari 2019, pagina 1, 2e alinea van de bespreking van het verslag van 13 november 2018.

Ook zitten er regelmatig cliënten in het centrum te blowen.
Op 24 januari 2019 leidde een ontsnapping tot grote onrust.

Ten tweede stelt de stand van de beveiliging ons niet gerust.
In de eerste brief van de inspectie dd. 27 november 2017 wordt aangegeven dat medewerkers en cliënten de beveiligers missen, ondanks de buurtcoaches. Inmiddels is men gewend aan de buurtcoaches. Deze buurtcoaches zijn prima mensen, die adequaat optreden als zij bij een incident geroepen worden. Zij zijn echter slechts van 7.30 tot 23.00 uur bereikbaar en in de weekends pas vanaf 15.00 uur. De vroegere bewaking was 24 uur per dag.
Op 4 maart belde een verwarde persoon aan op de Boerderijlaan om 7.00 uur 's morgens. Toen moest de politie dus gebeld worden. De dichtstbijzijnde politiepost is Zeist.

Fivoor stelt dat de camera's op het terrein 24 uur per dag actief zijn en óp het terrein worden uitgelezen. Maar hoe zit het dan bij incidenten na 23.00 uur?

Ten derde heeft Fivoor nog steeds de focus meer op zorg dan op veiligheid.
Een vijftal saillante voorbeelden:

1. De communicatie met het dorp vanuit Fivoor bestaat uit mooie algemene verhalen. Vooropgesteld zij dat het aantal communicatiemomenten groot is. Een klankbordgroep met stakeholders, een open dag, bewonersinformatieavonden vanuit Altrecht (niet direct Fivoor), overleg met de direct omwonende van de klinieken, met onderwerpen als verlichting, etc.

Vragen omtrent veiligheid worden door Fivoor beantwoord door algemene verhalen die voortvloeien uit de voorgeschreven werkwijzen in de protocollen.
Bijvoorbeeld: Antwoord op vraag 5 uit de antwoorden dd. 8 november 2017, op vragen gesteld door de belangenvereniging Den Dolder,

“5. Welke maatregelen worden er genomen om de resocialisatie veilig te maken voor de “buitenwereld”.
Iedere stap in het resocialisatieproces van forensische patiënten wordt gezet in nauw overleg met de ketenpartners als Reclassering en de penitentiaire inrichting waar een patiënt eerder verbleef, en zorgvuldig gemonitord. Deze monitoring wordt uitgevoerd door het multidisciplinaire behandelteam. Zij betrekken hierbij ook weer de verschillende factoren van belang in de behandeling.
Een hulpmiddel daarbij in de forensische zorg is het gebruik van zogeheten risicotaxatie-instrumenten. Dit zijn scoringlijsten op basis waarvan een inschatting kan worden gemaakt op het recidive-risico. Deze lijsten geven een indicatie voor het risico op herhaling van strafbaar gedrag in een range van laag-midden-hoog (op basis van informatie over grote groepen patiënten). Deze lijsten voorspellen niet het gedrag voor een individuele patiënt.
De monitoring door het behandelteam is erop gericht om de inschatting op de risico's op recidive voor een individuele patiënt te verfijnen. De regel van 'zorg op maat' geldt hier heel nadrukkelijk: voor elke patiënt wordt geëvalueerd wat de voortgang is van de behandeling, in welke mate hij/zij zich kan houden aan afspraken, wat heeft hij/zij geleerd, welke steun heeft iemand in zijn/haar netwerk. Naast de monitoring op de hoofdlijn van de behandeling wordt ook elke dag opnieuw weer gekeken hoe het gaat. De medewerkers in de 24-uurszorg zijn hierbij heel belangrijk. Zij kijken en signaleren over de dag (en de nacht) wat de actuele situatie is van een patiënt.
Op basis van de inschatting van het behandelteam worden vrijheden in vorm en hoeveelheid bepaald. Bijvoorbeeld bij een instabiele patiënt kan het betekenen dat iemand in zijn/haar kamer moet blijven, alleen binnen de unit mag rondlopen of alleen naar buiten mag met begeleiding.
Als het behandelteam aanwijzingen ziet, dat het risico op ongewenst of gevaarlijk gedrag toeneemt (bijvoorbeeld omdat iemand terugvalt en weer drugs gaat gebruiken), dan worden de vrijheden aangepast in overleg met de Reclassering of de penitentiaire inrichting. Vrijheden kunnen dan worden teruggedraaid, maar ook kan een patiënt dan worden teruggeplaatst naar een gevangenis of naar een kliniek met een hoger beveiligingsniveau.”

Kortom, hier beschrijft Fivoor wat had moeten gebeuren rond MP, maar wat niet gebeurd is. Het verder aanscherpen van de protocollen naar aanleiding van de rapporten rond MP geeft het dorp nog geen enkel vertrouwen dat deze protocollen in de toekomst ook daadwerkelijk zullen worden nageleefd.

2. Op woensdag 28 maart riep Fivoor de klankbordgroep bijeen voor een extra bespreking. Zonder ons duidelijk te vertellen wat er in de inspectierapporten stond, werd een Powerpoint presentatie getoond met de verbeteringen die waren ingevoerd sinds de dood van Anne Faber. Daarbij werd medegedeeld dat de derde voorgangsrapportage van de inspectie tot gevolg had dat het verscherpte toezicht werd opgeheven omdat de verbeteringen voldoende waren. Ook werd medegedeeld dat per 1 januari 2020 de zwaarste categorie delinquenten waarschijnlijk weer in Den Dolder zou worden geplaatst.

In het licht van de rapporten die de dag erop verschenen en reeds bij Fivoor bekend waren, is dit shockerend.

De bestuursleden van Fivoor vertelden ons wederom dat 100% veiligheid niet bestaat. De kans dat zo een incident als bij Anne Faber zich voordoet, was volgens hen kleiner dan de kans om door de bliksem getroffen te worden. Door het misgaan van de beschermingstaak te vergelijken met “Act of God” wordt de eigen verantwoordelijkheid voor de veiligheid gebagatelliseerd. Ook wordt voorbijgegaan aan de incidenten die weliswaar niet zo erg zijn als de moord op Anne Faber, maar genoeg zeggen over het feit dat de veiligheid nog niet op orde is. Ons bekruipt het gevoel dat de FPA wel tevreden is over de verbeteringen en nu terug wil naar “business as usual”, zonder te werken aan een cultuurverandering.

3. Uit het inspectierapport over het verloop van de detentie van MP blijkt dat Fivoor op de hoogte was van het feit dat MP was veroordeeld voor een zedenmisdrijf. Zij stelden immers vragen aan PPC Vught over het vonnis, omdat zij de straf erg zwaar vonden voor het misdrijf⁵. Zij lieten zij zich geruststellen door de mededeling dat MP een modelgedetineerde was. Dit neemt niet weg dat de Fivoor wist dat ze van doen hadden met een zedendelinquent en zelf konden constateren dat hij weigerde aan zijn zedenproblematiek te werken. Iedere psychologisch opgeleide hulpverlener weet dat zedendelinquenten een heel hoge kans op recidive hebben. Toch werd “werken aan je zedenproblematiek” niet als voorwaarde gesteld om verlof toe te kennen. Daarbij werd het hoofddoel van straf en behandeling: veiligheid voor de maatschappij genegeerd.

4. In het document: Wederhoor inspectieonderzoek ‘Het detentieverloop van Michael P’, reageert⁶ Fivoor op de conclusie van de inspectie dat de gedragsrapportages, op basis waarvan verlof werd verleend, niet aan de minimale vereisten voldeden, die aan een vrijhedenplan worden gesteld. Deze rapportages benoemden namelijk geen expliciete risico’s en kwetsbaarheden, terwijl die er wel waren (stress).

In het wederhoor document wil de FPA toegevoegd zien dat MP goed met de stress leek om te gaan, hetgeen voor de behandelaren een signaal was dat de begeleiding resultaat had. De inspectie neemt deze aanvulling uiteraard niet over omdat het gegeven dat de behandeling aansloeg niets verandert aan het feit dat de risicofactor gemeld had moeten worden. Blijkbaar snapt Fivoor nog steeds niet dat risico’s gemeld moeten worden aan de instantie de vrijheden goedkeurt, ongeacht of de behandeling lijkt aan te slaan of niet.

⁵ Rapport inspectie IJ&V Het detentieverloop van Michael P, pag. 49.

⁶ Document: Wederhoor inspectieonderzoek ‘Het detentieverloop van Michael P’, reactie nr 68, reactie op punt 7:3, laatste alinea van het concept rapport.

5. Zoals hierboven reeds aangegeven stelt Fivoor zich op het standpunt dat bij vrijheden niet de beperking kan worden opgelegd “niet door Duivenhorst lopen”.

Uit het inspectierapport blijkt echter dat er wel degelijk afspraken worden gemaakt over waar iemand naar toe gaat tijdens het verlof en dat dit indien nodig telefonisch wordt gecontroleerd. Standaard controleren doet men niet omdat men meent dat dit het vertrouwen schaadt⁷.

Hier wordt duidelijk geen durf getoond met het opnemen van huis- tuin- en keukenafspraken bij de invulling van verlof, en het controleren van iemand gangen. Hier leidt angst van Fivoor voor het inperken van vrijheden voor delinquenten met verlof via praktische afspraken en angst voor het verstoren van de behandelrelatie, tot (gevoelens van) onveiligheid bij bewoners van Duivenhorst. Misschien zelfs tot het geheel sluiten van het pad door Duivenhorst, zijnde een doorgang van het dorp naar het bos.

Uit het vorenstaande blijkt dat het denken over zorg en veiligheid bij Fivoor nog niet in balans is.

De Burgemeester van Zeist vraagt u op 29 maart 2019 welke concrete maatregelen u neemt, die de veiligheid en veiligheidsbeleving in Den Dolder versterken. Wij sluiten ons van harte bij deze vraag aan.

Op grond van het bovenstaande verzoeken wij u het volgende in overweging te nemen.

1. Zou u willen aansturen op vervroegd vertrek van de FPA's uit Den Dolder?.
Daarbij moet in overweging worden genomen, dat Fivoor toch uit Den Dolder zal vertrekken want het hele Altrecht terrein (Fivoor huurt van Altrecht) wordt verkocht en herontwikkeld tot woon en werk gebied. Op dit moment wordt voor Fivoor de einddatum 2025 genoemd, al staat deze niet vast. U kunt zich voorstellen dat deze voortdurende onzekerheid geen positieve invloed heeft op het vertrouwen van het dorp in de instellingen en de veiligheid.
2. Zou u weer een vorm van extra, verscherpd toezicht willen instellen die is gericht op een cultuurverandering bij Fivoor? Meer denken vanuit veiligheid (voor de omgeving en de samenleving) en minder vanuit zorg.
Durf tonen bij het stellen van voorwaarden bij verlof, met betere controle en bewaking etc.
3. Kunt U ervoor zorg dragen dat de zwaardere categorie delinquenten die nu niet geplaatst wordt in Den Dolder, er in de toekomst ook niet meer geplaatst wordt?
De angst voor recidive van gewelds- en/of zedendelicten speelt bij de veiligheidsbeleving van de inwoners in het dorp een grote rol. Realiseert u zich dat, als een cliënt met een ernstig delict recidiveert in het bos achter het terrein, het slachtoffer gezien de grootte van het bos, kansloos is. Dit is wel gebleken met Anne Faber.

Graag gaan wij verder met u in gesprek tijdens uw bezoek aan Den Dolder.

Vriendelijke groet,

Mr. J.H. Scherphuis
Plv. voorzitter Belangenvereniging Den Dolder,

⁷ Rapport IJ&V Het detentieverloop van Michael P, pag. 64.

cc. De Burgemeester van Zeist, Drs. J.J.L.M. (Koos) Janssen.
cc. Bestuur van Fivoor
cc. Directeur FPA Utrecht,
cc. De politieke partijen in de Tweede Kamer.